

Slutet för universiteten?

Nyligen har den sk kompetensutredningen redovisat sitt första huvudbetänkande, »Vägar till högre utbildning». Förslaget innebär i realiteten, att kraven på förkunskaper kommer att sänkas så starkt, att en allvarlig kvalitetssänkning av den högre utbildningen oundgängligen blir följd. Det förefaller inte obefogat att tro, att morgondagens fil kand kommer att vara ungefärligen jämförbar med studentexamen för tio år sedan.

För att fastställa var den reella kompetensen för tillträde till högre utbildning bör ligga, utgår utredningen från att den högre utbildningen skall anpassas till den gymnasiala skolans organisation. Detta är ingalunda någon självklar utgångspunkt. Ett konsekvent genomförande av principen hotar att bringa universitet och högskolor i direkt konflikt med universitetsstadgan, där det heter: »Universitetens uppgift är att på vetenskaplig grund bedriva forskning och utbildning.» I flertalet universitetsämnen blir det ogörligt att anpassa undervisningen till gymnasieskolans organisation, om utbildningen samtidigt skall stå på en vetenskaplig grund.

Kvalitetssänkningen av grundskolan och gymnasiet är i och för sig en allvarlig företeelse, men skadeverkningarna kan i bästa fall begränsas till att bara få en nationell räckvidd. Den högre utbildningen måste emellertid också ställas in i sitt internationella sammanhang. Det är märkligt, att kompetensutredningen inte alls har beaktat detta förhållande. Visserligen redogör man i ett särskilt kapitel för den högre utbildningens situation samt för

kompetensvillkoren i en rad länder men drar inga slutsatser av materialet. Av detta framgår annars entydigt, att man i andra länder ingalunda synes vara beredd att göra avkall på den reella kompetensen för tillträde till högre utbildning. En genomgående tendens är i stället, att man tillgriper urval och spärrar. Detta gäller inte minst våra nordiska grannländer.

Endast i vårt land skulle man alltså slå in på vägar, som är diametralt motsatta den internationella tendensen. Priset blir dyrt. Ett eftersättande av kvalitetskravet kan för ett litet land som Sverige, där en gång kvaliteten utgjorde en sorts rikssymbol, få skadeverkningar, som det kan ta generationer att råda bot på. Vi kan inte tillåta oss att sacka efter andra länder ifråga om utbildningsstandard. Ett nytt kompetenssystem måste ta stor hänsyn till och anpassas till de krav på reell kompetens, som man i andra länder ställer upp som villkor för högre utbildning. Hänsyn till den internationella aspekten synes vara betydligt viktigare än att, som utredningen vill, låta text sociala faktorer bestämma utformningen av kompetenssystemet.

Utredningen drar en skarp gräns mellan allmän behörighet och särskild behörighet. För allmän behörighet gäller, att gymnasieskolans olika linjer skall vara helt likställda. För den som genomgått gymnasieskola gäller, att utbildningen skall vara avslutad, minst tvåårig och omfatta vissa kunskaper i engelska (två årskurser i gymnasiet eller fackskolan eller däremot svarande läskunskaper). För vuxna gäller att

var och en som fyllt 25 år och som varit yrkesverksam under minst fem år samt genomgått en särskild orienteringskurs får allmän behörighet. Behörighetskravet skall också anses vara uppfyllt av den som undergått viss annan motsvarande utbildning, t ex statlig, kommunal eller enskild personalutbildning, militär utbildning, hel- eller deltidskurs vid yrkesskola, två årskurser vid folkhögskola etc. Till detta kommer de redan nämnda kraven på vissa kunskaper i engelska.

Vad gäller de särskilda förkunskaperna vill utredningen så långt möjligt begränsa de formella kraven. Vidare heter det, att antalet ämnen, i vilka det krävs förkunskaper, bör begränsas; »endast de för studiernas fullföljande nödvändiga minimikraven bör uppställas som villkor för tillträde».

För fördelning av platserna i den spärade utbildningen föreslår utredningen ett system, där de sökande indelas i fem grupper med hänsyn till bakgrunden. Platserna skall därefter fördelas genom proportionell kvotering, dvs i förhållande till sökandegruppernas storlek.

Det finns skäl att instämna i den kritik, som riktats mot systemet av den ende egentlige reservanten i utredningen, riksdagsman Gunnar Wallmark (m). För att tillgodose kvalitetskravet är det viktigt, att den högre undervisningen inte tillförs sämre rustade elever på grund av en utvidgning av behörigheten. Lika betydelsefullt är det också, att de nya grupperna studerande inte har sämre förutsättningar för högre studier än de tidigare berörda

grupperna. Riktning för kunskapskraven måste ovillkorligen vara minst kurserna på gymnasieskolans treåriga linjer, inte den tvååriga fackskolan som utredningen föreslår. Det är också rimligt, att en behörighetsgräns fastställs, som förhindrar att de minst studielämpliga ägnar sig åt högre utbildning.

Kunskapskraven för allmän behörighet måste vara betydligt mera omfattande än de av utredningen föreslagna, som ju endast räknar med två års gymnasiekurser i engelska. En betydligt bredare allmänorientering måste principiellt krävas. Förutom i engelska bör krav ställas på kunskaper i flera andra ämnen, varvid de treåriga gymnasiekurserna utgör ett minimum. Svenska bör ovillkorligen vara ett sådant ämne, men också andra kan diskuteras, t ex matematik samt historia och samhällskunskap. Likaså kan det ifrågasättas, om inte ytterligare något språk, tyska eller franska, borde falla inom denna kategori. Det sägs ofta och med rätta, att den starka satsningen på engelska enbart leder till en ensidig kulturell orientering och bidrar till att fjärma oss från det övriga Europa, vilket ter sig paradoxalt inte minst med tanke på de europeiska integrationssträvandena.

Den starka differentiering av förkunskapskraven, som föreslagits, förefaller dubiös. En sådan ger inte bara den studerande en ensidig orientering utan försvårar också möjligheterna att byta studieriktning. Bredast möjliga allmänorientering bör eftersträvas, och förkunskapskraven utformas så att de blir gångbara för en hel

sektor av den högre utbildningen. En proportionell kvotering vid fördelningen av platser till spärrad högre utbildning ter sig helt oantagbar. En sådan kan inte leda till en lika och likvärdig behandling av de studerande med hänsyn till förberedande studier och allmän studielämplighet.

Ett sätt att lösa de besvärliga kompetensfrågorna vore att, som herr Wallmark föreslår och som också diskuterats i andra sammanhang, låta ett nytt kompetenssystem baseras på en ny organisation av gymnasieskolan. Denna skulle bli tvåårig med i princip ett års påbyggnad. Påbyggnadsåret skulle ge tillfälle att inhämta de särskilda förkunskapskrav, som sektors- eller blockvis bör uppställas för tillträde till högre utbildning. En sådan påbyggnadsutbildning skulle kunna förena såväl kraven på organisation av viss högre utbildning med utgångspunkt från gymnasieskolan som kraven på både allmän behörig-

het och särskilda förkunskaper, som måste ställas upp från den högre utbildningens sida. Kanske skulle det också bli möjligt att i framtiden bygga ut ett sådant påbyggnadsår med viss yrkesutbildning och eventuellt få till stånd någon form av en mellanexamen.

Kompetensutredningen bygger på ett provinsiellt och doktrinärt synsätt av samma karaktär som det, som lett fram till nuvarande kaos inom den lägre utbildningen. Det finns alla skäl för de olika remissinstanserna och våra massmedia att belysa bristerna. Den borgerliga oppositionen har ett stort ansvar för att förslaget aldrig går igenom. Annars kan det bli början till slutet för våra universitet och högskolor, och de som vill ha en kvalitativt god högre utbildning kanske tvingas att som under medeltiden söka sig utanför landets gränser.